

прийнято виокремлювати три форми: абстрактну ієрогліфіку, колаж, готіві ієрогліфи. Ознаками цього відгалуження є апеляція до форм сучасного мистецтва та примат теорії.

Академічна каліграфія пропонує розуміння каліграфії не як мистецтва письма, а як твору мистецтва, збереження ієрогліфів, акцентування основної ідеї, площинність і колажність. Ідеологом академічної каліграфії є Чень Чженьлянь. Він вважає, що створення робіт передбачає три аспекти: «технічні характеристики», «вищу форму», «культивацію творчої свідомості». Свої погляди Чень Чженьлянь утілює у роботі «Вся історія — це сучасна історія».

Одним з яскравих каліграфів є Ло Ци. У серії «Книга любові» він повертається до образів ієрогліфів, хоча ці ієрогліфи нечитабельні, у них виявляються китайські елементи.

Найплідніше концептуальна каліграфія використовується в дизайні одягу та промислового дизайні, де простежуються два варіанти її застосування: аплікативний і конструктивний. У колекціях 2014–2015 рр. Шан Гуанчже ієрогліфічні знаки, розташовані за аплікативним принципом, є складовою образу, утворюючи додаткові сенси. У фестивальному студентському проекті 2011 р. ієрогліфічний знак виявляє будову людського тіла. На конструктивній схожості певного ієрогліфа та проєктованої речі ґрунтуються й розробки відомого дизайнера Жень Сяюю та компанії MikeMakDesigne.

С. Б. Рибалко

ТРАДИЦІЇ КИТАЙСЬКОЇ ШКОЛИ ВЕНЬЖЕНЬХУА У ТВОРЧОСТІ МАЙСТРІВ ШКОЛИ НАНГА

Китайська школа «веньженьхуа» (дослівно — «картини освічених людей»), яка виникла як реакція на стиглість традицій академічного живопису доби Сун (960–1126 рр.), є достатньо вивченим явищем китайської культури. Значно меншою мірою висвітлено її вплив та інтерпретації в художній культурі Японії.

Незважаючи на те, що японці здавна запозичували китайські культурні винаходи, з мистецтвом веньженьхуа вони познайомилися значно пізно. Як відомо з писемних джерел, це відбулося лише у XVIII ст. через альбоми китайських картин, які потрапляли через порт Нагасакі. Інтелектуалізм напряму, що вимагав володіння не лише пензлем, а і словом, потребував різнобічної освіти, з ентузіазмом був сприйнятий кількома художниками Кіото та Осака. Серед них — такі видатні постаті, як: Ікено Тайга (1723–1776 рр.), Йоса Бусон (1716–1784 рр.), Урагами Гьокудо (1745–1820 рр.), Тодокі Байгай (1749–1804 рр.), Тані Бунтьо (1763–1841 рр.) та ін. Вони розробили китайські ідеї вільної творчості на японському ґрунті та зрештою стали відомі як «школа Нанга» (Південна школа).

Вплив китайської школи позначився на обраній митцями назві, яка відсилає до китайського живописця та теоретика династії Мін — Дун Цичана (1555–1636), котрий першим увів поняття «північної» та

«південної» шкіл. До першої він відносив академічний живопис, представники якого були професійними художниками й заробляли своєю творчістю на життя, виконуючи роботи на замовлення. До другої Дун Цичан відносив живопис аматорів — переважно літераторів і вчених, для котрих художня творчість була засобом проведення вільного часу освіченою людиною, тому в назві школи японські живописці програмно підкреслювали орієнтацію на китайське джерело. До речі, друга японська назва, яка використовувалася поряд із «південною школою» — Бундзінга (живопис інтелектуалів) — посилювала китайські культурні конотації.

Орієнтація на веньженьхуа позначилася на виборі та стилістиці об'єктів зображення. Усупереч національним традиціям, де були вироблені певні прийоми зображення місцевого пейзажу, майстри південної школи писали принципово китайські краєвиди у відповідній «китайській» манері. Від веньженьхуа йде особливе ставлення до каліграфії та китайської ієрогліфіки — майже всі вони практикували як живописці й каліграфи водночас. ІкеноТайга інколи «забувався», складаючи свої господарчі записи давньокитайською ієрогліфікою.

Освіта представників Нанга, крім досконалого знання китайської писемності, вирізнялася вивченням інших, типово китайських дисциплін — лікарських рослин, китайських танців, гри на флейті тощо.

Захоплення китайською школою позначилося на стилі життя художників. Даоський ідеал досконало мудрої людини, котра живе просто та вільно, уникає чинів і слави, зумовив славнозвісний ексцентризм поведінки митців Південної школи.

Типологічні ознаки канону життєтворчості митця Нанга простежуються в біографіях китайських попередників, серед котрих визначаються такі: відомості про ранні прояви обдарованості, чудові каліграфічні здібності, презирство до багатства, чудернацькі вчинки тощо. Так само, як і китайські інтелектуали, їхні японські послідовники пишалися тим, що не служать панівній верхівці, якщо продають свої твори, то виключно освіченим містянам. Інколи байдужість до всього, що стосується матеріальної винагороди, набувала гротескних проявів. У розповідях про Ікено Тайга чимало епізодів, як він — відомий надмірною ввічливістю — виявляв усюю своєю поведінкою нечувано презирливе ставлення до багатіїв та їхніх грошей.

Практика мандрівок, поетичних бенкетів, які проводили представники Нанга, також є наслідуванням китайським «інтелектуалам». Сюжетно-тематичний репертуар та образно-змістова структура живописних творів майстрів Нанга свідчать про глибоке засвоєння ними китайської літературної й філософської класики. Однак найпопулярнішими виявляються краєвиди типу «гори-води» та різноманітні варіації на тему «життя інтелектуала», що знайшло вияв у портретах Учителів, сюжетах типу «спілкування шляхетних друзів» й образотворчих версіях славнозвісних поетичних творів.

Прийнято вважати, що митці Нанга працювали виключно за китайськими зразками. Дійсно, через політичну ізоляцію країни вони не могли відвідувати Китай і малювали грандіозні китайські пейзажі, послуговуючись альбомами китайських митців, які привозили торговці до Нагасакі. Таке підкреслене нехтування краєвидами своєї країни та прагнення відтворювати пензлем і тушшю гори й води країни, якої вони ніколи не бачили на власні очі, може здатися (і здавалося їхнім сучасникам) дивним. Але їхнє мистецтво не було епігонським. У китайському типі краси вони знаходили інтелектуалізм високого ґатунку, якого не було в японській національній традиції. Крім того, у творчості китайських інтелектуалів вони бачили модель спротиву офіційному мистецтву шкіл Кано й Тоса.

Обмеженість джерел не давала об'ємного уявлення про веньженьхуа та особливості її подальшого розвитку, водночас підштовхувала до пошуку власних рішень. Серед таких розробок можна згадати так звану «хайга» — жанр, у якому поєднувалися живопис і каліграфія. На відміну від китайської традиції, де ієрогліфічний текст примусово розташовувався в композиції сувою за принципом «врізки», у творах японських митців текст і зображення становлять єдине ціле.

Школа Нанга була важливим явищем японської художньої культури XVIII–XIX ст., збереглася в буремні десятиліття японської модернізації, продовжує свої традиції й у XXI ст.

Тан Цяньжуй

ШИНУАЗРІ ЯК ОБЛИЧЧЯ КИТАЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ БАРОКО

Уже загальновідомими і тиражованими навіть у науковій спільноті є факти появи інтересу до китайської культури і мистецтва в Європі з часів Людовіка XIV. Саме «король-сонце» і його Версальський архітектурний ансамбль, у якому, і в інтер'єрах, і в парковому просторі, виникали китайські ремінісценції і справжні речі китайського виробництва, спричинили в європейському культурному просторі моду на шинуазрі. І хоча до Франції речі китайського виробництва насправді потрапляли через Голландію і Німеччину, але дійсно саме французький монарх і його двір стали вірцевими для всього європейського вищого світу.

Безумовно, екзотизм на початку формування шинуазрі відігравав значну роль, оскільки Китай ідеально підходив до програми європейського бароко з його принципами: захоплювати — вражати — дивувати. Високохудожня й філігранна робота китайських майстрів порцеляни, різьблення, ювелірного мистецтва в поєднанні з незвичними символами і написами, зачарували барокове мистецтво. У той же час реальних знань про китайську культуру у тогочасній Європі було обмаль, хоча влада того ж Людовіка XIV і позиціювала себе як просвітницька монархія. Саме тому в ранньому європейському шинуазрі, яке ще багато в чому базувалося на реальних китайських виробках, розповсюджувалася ідея Китаю